ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ

ԴՈՒՐԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

«Սիոն»–ի նոյեմբերի համարում տըրուած են ընդարձակ տեղեկութիւններ Դուրեան Գրական Մրցանակի 1935 – 36 շրջանի արդիւնքների մասին:

Այս անգամ, Երուսաղէմի Ուսումնական խորհուրդը, Գրական Յանձնաժողովի հանգամանքով, իր տրամադրութեան տակ ունեցել է չորս աշխատութիւն· անցեալ շրջանից մնացած Կ· Բասմաջեանի «Հայկական Դրամագիտութիւնը», Գար· Արք· Յովսէփեանի «Հոգեւոր Կեդրոններ եւ Գլանձորի բարձր դպրոցը Պոլսեանց իշխանութեան մէջ», Յ ·Օշականի՝ «Վ· Թէքէեան եւ ժամանակակից արեւմտահայ գրականութիւն»–ը եւ նոր ներկայացուած՝ Ստ· Կանայեանցի «Բաջանց Տուն»–ը: Այս չորս գործերից առաջինը արդէն ընտրուած էր նախորդ շրջանին եւ նկատուած մրցանակի արժանի: Վերջին երեքը յանձնուել էին յատուկ քննիչների եզրակացութեան՝ Գարեգին Արքեպ·–ի գործը՝ պրոֆ· Ն· Ադոնցին, Ս· Կանայեանցինը՝ Ն· Ադրալեանին եւ Յ· Օշականինը՝ Մ· Կիւրեեանին: Քննիչները հանգամանօրէն կազմուած տեղեկագիրներով բոլոր գործերը գտել էին մրցանակի արժանի: Որով Ուսումնական խորհուրդը 40 անգլ· ոսկի յատկացրել է Գարեգին Արք·, Յովսէփեանին, 30՝ Կ· Բասմաջեանին, 25՝ Յ· Օշականին եւ 25՝ Ս· Կանայեանին:

ՄԻ ՃՇՏՈՒՄ

«Վէմ»–ի ԺԶ· Յուլիս – Հոկտեմբեր համարի մէջ «Հին Թուղթեր» բաժնում տպած է մի յօդուած Արսէն Թոխմախեանի մասին, որին խմբագրութիւնը կըցել է հետեւեալ ծանօթութիւնը·· «Հ· Յ· Դ· Կենտրոնական Դիւանի թղթերում կայ մի գրութիւն, ուր անծանօթ հեղինակը 1920 *) թ· յունուարին, գրի է առել մի շարք տեղեկութիւններ ու կարծիքներ Արսէն Թոխմախեանի մասին: Երեւում է, որ հեղինակը մօտից ճանաչել է Թոխմախեանին, այդ պատճառով նրա գրածները զուրկ չեն հետաքրքրութիւնից: Այստեղ տալիս ենք այդ գրութեան էական մասերը»:

Այդ գրածքի հեղինակը Սիմէոն Տէր Գրիգորեանն է՝ վաղարշապատցի, որը անցեալ դարու ուրսունական թւականներին, երբ դեռ եւս Թիֆլիսի գիմնազիայի աշակերտ էր, մասնակցում էր հայկական շարժումներին եւ Մոսկւայի հայ ուսանողական այն խմբակի մէջ էր, որը հրատարակում էր «Ազատութեան աւետարերը» **): Համալսարանը թողնելուց յետոյ, Ս· Տէր Գրիգոր-

*) Տպագրական սխալ է· պէտք է լինի 1902 թ·: ԽՄԲ·

**) Այդ աշխատանքների մասին տես «Հայրենիք» ամսագիր 1936 թ· Ռ· Սեւեան «Առաջին հայ յեղափոխական կինը»: Այդ մասին բաւական մանրամասն խօսւում է եւ Քրիստափորի յուշերում:

A.R.A.R.@

եանը ոչ մի հետաքրքրութիւն չէր ցոյց տալիս դէպի հայ հասարակական կեանքը եւ մի շարք ոչ - յաջող պետական պաշտօնեներ վարելուց յետոյ, 1900 թուականի սկզբներին եկել էր նաւթաշրջանը, ուր տեղաւորուել էր Կրասիլնիկեան եղբայրների Թամանի շրջանի նաւթահանքերում:

Նաւթահանքերի դաշնակցական կեանքը աշխուժացրեց եւ այդ նախկին պետական պաշտօնեային: Մեր կապերը այնքան սերտացան, որ Սիմոնը համաձայնեց գրի առնել եւ կարդալ մեր գաղտնի երեկոյթների մէկում ուրուսական թուականների շարժումների մասին:

1901 թ· վերջերին, թէ 1902–ի սկզբների, մենք կազմակերպել էինք մի բազմամարդ գաղտնի երեկոյթ բանտրական շրջանում, բժիշկ Յ· Բէյ - Մամիկոնեանի բնակարանում, ուր ներկայ էր եւ Քրիստափորը· Այդ տեղ էր, որ Ս· Տէր Գրիգորեանը առաջին անգամ երեւաց մեր գաղտնի շրջանակում եւ խօսեց ռուսական թուականների շարժումների մասին *): Իր խօսածը մեր խնդրանքով գրի առաւ եւ իմ միջոցով յանձնեց Քրիստափորին, որ ժրնեւ ուղարկեց մի շարք ուրիշ թղթերի հետ, ինչպէս երեւում է Քրիստափորի մի ընդարձակ նամակից, ուղարկուած Բագուից 15 յունիսին 1902 թուականին· ահա՛ նամակի այդ հարցին վերաբերեալ մասը·

« Սիրելի՛ք, նամակս բերողը մեր համակրելի ընկերներից է, գալիս է ուսանելու:

Նրանից կարող էք հարցնել վերջին օրերի նորութիւններից, որոնց տեղեակ է: Սրա հետ ուղարկում եմ·

1·– Շարունակութիւնը Միսակի յիշատակարանի (երկու սեւ տետրակ), որի առաջին մասը ուղարկել էի Բերնի օրիորդի հետ·

2·– Սաքօի յիշատակարանը·

3·– *Սիմէոն Տէր Գրիգորեանի այն շրջանից երբ գործում էր Թոխմախեանը·* (Ընդգծումը մերն է·– Ա· Գ·)·

4·– Մատթէոս Մինասեանի ինքնագիր կենսագրականը եւ ոտանաւորներ·

5·– Շերամ Ղազարեանի ինքնագիր կենսագրութիւնը·

6·– Երկու լուսանկար, մէկը Մատթէոսինն է, միւսը՝ Ստեփան Տէր – Մկրտչեանինը· (սրանք թէեւ ինձ են ընծայել, բայց թողէք մնան մեր ալբոմում, որոնք դեռ ասպարէզից հեռացած մարդիկ չեն)·

7·– Երեք նամակ երկրից, որոնցից երկուսը թղթակցութիւններ են··· » *)

Թէպէտ կարելի էր բերել եւ ուրիշ ապացոյցներ, սակայն, այսքանն էլ բաւարար եմ համարում:

Ա· ԳԻԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

*) *Այդ դատախօսութեան մասին տես՝ նել մեր աշխատութիւնը «Հայրենիք» ամսագրում «Բագուի դերը մեր ազատագրական շարժման մէջ»*, 1924 *թ·, յուլիս:*

*) *Տե՛ս Հ· Յ· Դ· Կ· Դիւանի համար* 1778 *թղթածրարի Քրիստափորի նամակը:*